

Ineke Thierauf en Rienk Visser

(On)mogelijke verlichting

Rienk Visser en Ineke Thierauf zijn beiden experts op het gebied van verlichting. Visser is verlichtingsontwerper en heeft een eigen bureau, Thierauf verdient de kost als arbeidshygiënist bij de Universiteit Utrecht. Voor TVVL voelden de twee deskundigen elkaar aan de tand, aan de hand van zes zelfbedachte stellingen.

Drs. W. (Wietse) Buma, Merlijn Media BV

"Verlichting wordt vaak gezien als een verlengstuk van technische installaties", opent Visser het gesprek. "Partijen in de bouwkolom en installatiebranche zetten in op de minimumnorm en focussen zich louter op de technische invulling van de vraag. De architect heeft geen uitgesproken beeld van wat hij aanwil met de verlichting, de installatieadviseur en installateur kijken alleen naar de specificaties van de ruimte. Veel mogelijkheden om kwalitatief hoogwaardige oplossingen toe te passen zijn er meestal niet. De budgeteisen zijn leidend en aangezien de verlichting pas aan het einde van het bouwproces aan de orde komt, is het geld meestal al op."

Boekwerk

Thierauf is het gedeeltelijk met hem eens. "De architect heeft wel degelijk een visie; hij gaat voor het mooie. Alleen werkt dat niet altijd goed uit in de praktijk. Zo kan het licht veel te helder zijn. Soms neemt een E-adviseur het lichtadvies voor zijn rekening. Die loopt dan rond met een boekwerk vol armaturen, maar beschikt daarmee nog niet vanzelf over de noodzakelijke expertise om een goed lichtadvies te verstrekken. Hij kan zich bijvoorbeeld beperken tot een basisverlichting van 300 lux, zonder aan te geven hoe de rest van de vraag moet worden ingevuld, want zo scoort hij goed op het gebied van energiebesparing."

Goochelen

En de opdrachtgever grijpt niet in, omdat hij onvoldoende basiskennis in huis heeft. Daar zijn Visser en Thierauf het over eens. Thierauf: "Maar om verlichting nu als een vak apart te zien. Tja, ik vind dat het ook erg wordt gemystificeerd. Er wordt met moeilijke begrippen geschermd zoals lux, lumen en luminantie, gegoocheld met verlichtingsprofielen...". Visser: "Daar heb je een punt, maar er is een basisboek verlichting waarin op de meeste vragen wel een antwoord is te vinden. Dat kunnen opdrachtgevers aanschaffen." Thierauf: "Ja, maar dat vraagt wel veel van opdrachtgevers."

Marktbescherming

Visser: "Misschien dat mensen nu gaan denken dat wij als verlichtingsdeskundigen onze markt beschermen, maar dat is niet het geval. Wij zijn gaarne bereid voorlichting te geven aan klanten. Ook op een laagdrempelige wijze. De vernieuwingen volgen elkaar in zo'n rap tempo op, dat lichtadviseurs toch nodig blijven, of een opdrachtgever nu beschikt over een bepaalde basiskennis of niet."

Basiskennis

Thierauf: "500 lux standaard op de kantoorwerkplekken, inclusief de randzones waar bureau's staan en een helderheid die niet te hoog is in de rand van het blikveld. Dat zou in ieder geval tot die basiskennis moeten behoren." Visser: "Met 500 lux praten we over een gemiddelde. Door de vergrijzing is er een sterke toename van het aantal ouderen dat meer licht nodig heeft. Ik zie meer heil in verlichtingssytemen waarbij de gebruiker zelf het niveau en de kleur kan instellen afhankelijk van de thuis- en werkomgeving. Die 500 lux als basisnorm zou ik alleen willen aanhouden voor ruimten waarin mensen lange tijd verblijven. Niet als dat maar tijdelijk het geval is. Thierauf: "Ja, we weten hoe dat gaat; tijdelijk, tijdelijk en dan nog eens tijdelijk en tijdelijk, maakt een hele dag vol met tijdelijke werkplekken." Visser: "Inderdaad, je hebt een punt. De verlichting moet wel afgestemd zijn op de realiteit."

Leading

Thierauf: "Ik kom regelmatig situaties tegen waarin de verlichting onder de maat is. Beperking van het energiegebruik is zo 'leading' voor

Stellingen

Ineke Thierauf en Rienk Visser bedachten allebei drie stellingen, waarover ze graag als collega's met elkaar van gedachten wilden wisselen.

Thierauf poneerde de volgende stellingen:

1. Opdrachtgevers, gebouw eigenaren en huurders moeten worden opgevoed, zodat ze beschikken over een bepaalde basiskennis van gezonde verlichting.
2. Er is een kwaliteitslabel nodig voor armaturen, lampen en een combinatie van beide, anders is het onmogelijk om door de bomen het bos te zien.
3. Voor verblijfsruimten en gangen zou een basisverlichting moeten gelden van 500 lux.

De stellingen van Visser:

1. Verlichting wordt bij het ontwerp van de elektrotechnische installaties in en rondom de gebouwen nog steeds gezien als een onderdeel van deze installaties.
2. Het ontwerpen van verlichting is een vak apart.
3. Duurzaamheid en beperking van het energiegebruik lijken belangrijker te zijn dan het goed kunnen functioneren en het welbevinden van mensen.

ook luminantiemeter moet worden uitgevoerd conform de norm NEN 1891. In deze norm is beschreven hoe gemeten moet worden en hoe dit moet worden vastgelegd.”

“500 lux standaard op kantoorwerkplekken”

Toekomst

Ook over de toekomst zijn de beide deskundigen eensgezind. “Led’s gaan de verlichtingsmarkt domineren, maar niet per direct.” Visser legt uit waarom: “Qua helderheid, warmteontwikkeling en de verhouding tussen kosten en terugverdientijden zijn er nog fikse slagen te maken.” Thierauf vult hem aan: “kwalitatief en energetisch gezien heeft tl-verlichting nu nog dezelfde kwaliteit als led-verlichting.” Maar dat is slechts tijdelijk, verwachten beide experts. Visser: “In de toekomst worden led’s gecombineerd met een goede lichtregeling, die nauwkeurig is af te stemmen op de taken die we verrichten. Ook ons eigen bioritme zal daarin een plaats toebedeeld krijgen. Zo is uit onderzoek gebleken dat we ’s ochtends en ’s middags veel licht nodig hebben. Let op mijn woorden; er komt ooit een biologische regeling, waarmee we daarop al kunnen anticiperen.” Zijn ogen schitteren, hij heeft in ieder geval het licht al gezien.

architecten, dat ze tot het uiterste gaan om hoog te scoren met de EPN. Dat gaat dan ten koste van de verlichtingskwaliteit.” Visser: “Volgens mij valt dat tot op bepaalde hoogte wel te reguleren via daglichtafhankelijke regelingen en dergelijke.” Thierauf: “Ik denk dat een deel van deze problematiek kan worden ondervangen door een kwaliteitslabel voor armaturen en lampen in te voeren. Op die manier weten alle marktpartijen welke producten voldoen aan de wettelijke normen.” Visser heeft daar zo zijn twijfels over. “Dat is moeilijk. Licht wordt voor verschillende doeleinden gebruikt. Ook als decoratie bijvoorbeeld en in dat geval is er een lager rendement nodig dan in een kantoorruimte.”

Kwaliteitslabel

Thierauf: “Ik doel dan bijvoorbeeld op de combinatie licht (lux) en UGR bij armaturen, maar op een eenvoudige wijze uitgedrukt. In dat kwaliteitslabel moet aandacht zijn voor voldoende licht, helderheid en energiezuinigheid. En het moet gelden voor de lampen en armaturen tezamen. Ik noem met nadruk ook de bureaulampen, omdat ze in de praktijk vaak niet voldoen en te kleine oppervlakten belichten.” Visser: “Er is al genoeg regelgeving om dergelijke zaken af te dekken. Alleen wordt er niet op gecontroleerd, daar zit het probleem. Men grijpt pas in bij klachten.” Eigenlijk, zo concluderen beide experts, is een verplichte opleveringskeuring van de verlichtingsinstallatie een ‘must’. Thierauf: “Dus controleren of aan de NEN-normen wordt voldaan: is er 500 lux op alle werkplekken en is de helderheid (UGR) niet te hoog? Maar ja, wat als een opdrachtgever akkoord is gegaan met een verlichting, die niet aan de norm voldoet?” Visser: “Ik kan me me wel vinden in deze methodiek. Ik zou willen aanvullen dat de controle met een goede lux- en eventueel

